

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล ๔ ของข้าราชการ
ตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑. เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล ๔ ของ
ข้าราชการตำรวจ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์
๒. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล ๔ ของข้าราชการตำรวจ
ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์
๓. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ สำหรับการปฏิบัติงานตามหลัก
ธรรมาภิบาล ๔ ของข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์

ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้
แบบสอบถาม กับข้าราชการตำรวจทั้งหมดในพื้นที่ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัด
นครสวรรค์ จำนวน ๑๑๐ คน แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยมีการหาคุณภาพ โดยการหาความ
เที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่าน และมีค่าความเชื่อมั่น
(Reliability) เท่ากับ ๐.๘๒๖ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน
มาตรฐาน ซึ่งสามารถสรุป ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเป็น ข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรม
ตำรวจภูธรภาค ๖ จำนวน ๑๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๔.๕๕ มีอายุตั้งแต่ ๕๐ ปีขึ้นไป มีจำนวน ๔๓
คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๐๙ มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และปริญญาตรี จำนวน ๔๖ คน คิด
เป็นร้อยละ ๔๑.๘๒ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็นข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร จำนวน ๖๘ คน
คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๘๒ รายได้ต่อเดือน ๒๐,๐๐๑ – ๓๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๖๓ คน คิดเป็นร้อย
ละ ๕๗.๒๗ ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งมากกว่า ๒๐ ปี จำนวน ๗๓ คน คิดเป็นร้อยละ
๖๖.๓๖

๕.๑.๒ การปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจ ตามหลักธรรมาภิบาล ๔ ของข้าราชการ
ตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์

ผลการวิจัย พบว่า ข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ มีประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาธรรม ๔ ของข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก ($\mu=๔.๓๕$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับมากที่สุดในด้านสัจจะ และทมะ ส่วนด้านขันติ และด้านจาคะ อยู่ในระดับอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ ดังนี้

๑.) ข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ มีประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาธรรม ๔ ด้านสัจจะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu =๔.๖๕$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ อยู่ในระดับมากในข้อ ปฏิบัติงานด้วยความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ มีความจริงใจที่จะช่วยเหลือประชาชน รักษาวินัย และความสามัคคีในหมู่คณะ และ ปฏิบัติงานโดยปราศจากการทุจริตคอร์รัปชัน

๑.) ข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ มีประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาธรรม ๔ ด้านทมะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu =๔.๖๒$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ อยู่ในระดับมากในข้อ ฝึกอบรมในด้านวิชาการอย่างสม่ำเสมอ ฝึกอบรมในด้านกฎหมายอย่างสม่ำเสมอ ฝึกอบรมในด้านยุทธวิธีตำรวจอย่างสม่ำเสมอ และฝึกฝนตนเองให้มีความเสียสละต่อส่วนรวม

๒.) ข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ มีประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาธรรม ๔ ด้านขันติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu =๔.๓๖$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ อยู่ในระดับมากที่สุดข้อ มุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่อย่างสุดความสามารถ และมุ่งมั่นตั้งใจทำแต่ในสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย

๓.) ข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ มีประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาธรรม ๔ ด้านจาคะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu=๓.๗๕$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ อยู่ในระดับปานกลางในข้อ ให้การปกป้องคุ้มครองประชาชนผู้สุจริต

๕.๑.๒ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ตามหลักธรรมาธรรม ๔ ของข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ ในด้าน สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ สรุปได้ ดังนี้

ผลการวิจัย พบว่า การปฏิบัติงานตามหลักธรรมาธรรม ๔ ของข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ ในแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านสัจจะ

ด้านความสัจจะของ ข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร และข้าราชการตำรวจ

ชั้นประทวน แต่ละท่านไม่เท่ากัน บางท่านมีความซื่อสัตย์ดี บางท่านอยู่ในกฎเกณฑ์ไม่ซื่อสัตย์ บางท่านละเลยต่อการปฏิบัติหน้าที่ บางท่านช่วยเหลือประชาชนเพื่อหวังผลตอบแทน

ด้านทมะ

๑. ยังขาดการฝึกอบรมด้านวิชาการอย่างสม่ำเสมอ การพัฒนาด้านกฎหมาย ยุทธวิธีใหม่ ๆ ในการปฏิบัติงาน
๒. ข้าราชการตำรวจบางท่านขาดการสร้างปฏิสัมพันธ์กับประชาชน
๓. ข้าราชการตำรวจบางท่านขาดการฝึกตนเองให้อยู่ในการพร้อมในการปฏิบัติ ไม่รักษาหุ่น ปล่อยให้ร่างกายอ้วน ขาดความกระฉับกระเฉงในการปฏิบัติงาน

ด้านขันติ

๑. ขาดความอดทน อดกลั้น ในความโลภ
๒. ขาดความอดทน อดกลั้นต่อการแก้ไขปัญหโดยสันติวิธี
๓. ข้าราชการตำรวจบางท่านขาดความอดทนต่อการปฏิบัติหน้าที่
๔. ข้าราชการตำรวจบางท่าน ไม่รักษาระเบียบวินัยตำรวจ ชอบฝ่าฝืนวินัย เช่น ดื่มสุรา ในการปฏิบัติหน้าที่

ด้านจาคะ

๑. ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น
๒. เห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ของผู้อื่น
๓. เห็นแก่เพื่อน พี่น้อง ญาติมิตร จนเหนือกฎหมาย
๔. ข้าราชการตำรวจบางท่านขาดความเสียสละในเวลานอกราชการ เมื่อมีคนมาแจ้งความ หรือขอความช่วยเหลือ

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ของข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจและนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ของข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ จากผลการวิจัย พบว่า ข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ มีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ของข้าราชการตำรวจฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุดในด้านสัจจะ

และทมะ ส่วนด้านขันติ และด้านจาคะ มีประสิทธิผลต่อการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ชาตรี แนวจำปา** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรมีการประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ ได้แก่ สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ ได้แก่ สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับมาก สำหรับการประยุกต์ใช้ฆราวาสธรรม ๔ ด้านทมะ และขันติ ในการปฏิบัติหน้าที่อยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า การปฏิบัติงานตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ของข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับมากที่สุดในด้านสัจจะ และทมะ ส่วนด้านขันติ และด้านจาคะ มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านมีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายดังนี้

๑.) ด้านสัจจะ ข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ ด้านสัจจะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดในด้านสัจจะ และทมะ ส่วนด้านขันติ และด้านจาคะ มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ไม่ละทิ้งหน้าที่ไม่หลีกเลี่ยงหรือปิดความรับผิดชอบ เข้าปฏิบัติงานตรงตามเวลา รู้จักระวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักเสียสละ เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตสำนึกที่ดีซื่อตรง มีความซื่อตรงและซื่อสัตย์ต่อเพื่อนร่วมงาน มีความซื่อตรงและซื่อสัตย์ต่อประชาชน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พงษ์ศักดิ์ บุญธรรมกุล** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมด้านมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรมในทัศนะครูอาจารย์ในสถานศึกษาอาชีวศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ” พบว่า พฤติกรรมด้านมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรม ในทัศนะครูอาจารย์ในสถานศึกษาอาชีวศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ตามความหมายของหมวดธรรมทั้ง ๓ หมวด ได้แก่ ฆราวาสธรรม ๔ สังคหวัตถุ ๔ และพรหมวิหาร ๔ จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักฆราวาสธรรม ๔ พอที่จะสรุปได้ว่า การนำหลักฆราวาสธรรม ๔ อันประกอบด้วย สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ย่อมทำให้บุคคลในสังคมสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุข มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ปฏิบัติตนตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับบทบาทที่ตนเองได้รับและและสามารถแยกแยะได้ว่า อะไร คือ ความชั่วที่ควรละและอะไร คือ ความดีที่พึงกระทำ ทั้งนี้ถือได้ว่า การทำงาน คือ การปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่ง โดยเฉลี่ยมีพฤติกรรมอยู่ในระดับปานกลาง

๒.) ด้านทมะ ข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ ด้านทมะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ ฝึกอบรมในด้านจริยธรรมเป็นประจำ ซึ่งสอดคล้องกับ

งานวิจัยของ **ยุภา เทิดอุดมธรรม** ปฏิบัติงานโดยมนุษยสัมพันธ์อันดีต่อประชาชน ฝึกแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธีไม่ใช้ความรุนแรง ฝึกอบรมในการใช้ชีวิตความเป็นอยู่อย่างพอเพียง ฝึกอบรมให้จงรักภักดีต่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ปลุกฝังให้ไม่เห็นแก่เอามิสินจ้างรางวัล ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาหลักพุทธธรรมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทำให้การพยาบาลตามบทบาทเชิงวิชาชีพ : ศึกษากรณีพยาบาลวิชาชีพ” พบว่า หลักพรหมวิหาร ๔ และฆราวาสธรรม ๔ ทำให้พยาบาลเป็นผู้ที่ประพฤติก่อคุณต่อผู้อื่น มีความอเมตตาเมตตาเมื่อผู้อื่นมีความสุข สามารถวางใจเป็นกลางต่อปัญหาที่เกิดขึ้น มีความซื่อสัตย์ เสียสละ อดทนและอดกลั้น นับเป็นหลักธรรมที่ก่อผลการปฏิบัติงานในวิชาชีพการพยาบาลส่งผลให้พยาบาลปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข สำหรับการประยุกต์ใช้ฆราวาสธรรม ๔ ด้านทมะ และขันติ ในการปฏิบัติหน้าที่อยู่ในระดับมากที่สุด

๓.) ด้านขันติ ข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ ด้านขันติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความขยันหมั่นเพียร ไม่เกรงกลัวต่อผู้มีอิทธิพล ไม่หวั่นไหวต่อคำตักเตือนตักเตือน อดทน อดกลั้น ไม่รับสินบน ไม่โลภในผลประโยชน์ที่มีพียงจะได้ อดทน อดกลั้นไม่ประพฤติดัวเสื่อมเสีย อดทนต่อความยากลำบากในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ลุแก่อำนาจหรือแสดงตนเป็นผู้มีอิทธิพล ไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา มีความพยายามแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธีประจำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ชาติรี แนวจำปา** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” พบว่า บุคลากรมีการประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ ได้แก่ สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ ได้แก่ สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับมาก

๔.) ด้านจาคะ ข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ ด้านจาคะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อประชาชน ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม ช่วยเหลือสังคมตามกำลังความสามารถ ให้ความรักและความห่วงใยประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **มานิตา สุขสำราญ** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในการนำหลักพุทธธรรม มาปฏิบัติภายในครอบครัว” พบว่า ผู้ปกครองมีการปฏิบัติตนและอบรมสั่งสอนบุตรตามหลักสมชีวิธรรม ๔ หลักพรหมวิหาร ๔ หลักฆราวาสธรรม ๔ หลักกฤติจริยธรรม ๔ หลักสังคหวัตถุ ๔ และหลักทศ ๖ อยู่ในระดับมาก

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ ควรนำหลักพราวาสธรรม ๔ มาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน เพื่อสร้างความซื่อสัตย์ จริ่งใจต่อการปฏิบัติหน้าที่

๒. เพิ่มความรู้ ความสามารถ ให้กับข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ ในการปฏิบัติงานอยู่เสมอ ๆ

๓. เสริมสร้างความอดทน อดกลั้น ตั้งหน้าทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหวต่อหน้าที่

๔. ลดละ เสียสละ สละกิเลส และผลประโยชน์ส่วนตนได้ พร้อมทั้งจะร่วมมือช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ต่อเพื่อนร่วมงาน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ

๑. ควรจัดสรรรายได้ให้กับข้าราชการตำรวจให้เพียงพอเหมาะสมกับรายจ่ายในปัจจุบัน ควรสร้างจิตสำนึกให้ข้าราชการทุกท่าน ทุกหน่วย ได้รักในอาชีพ เกิดความซื่อสัตย์ในอาชีพ ลดละ อบายมุขต่าง ๆ

๒. ควรมีการฝึกอบรมด้านกฎหมายเพิ่มมากขึ้นสำหรับอาจารย์ และครูฝึกตำรวจ

๓. ควรจัดให้มีการฝึกทักษะ และยุทธวิธีตำรวจอย่างสม่ำเสมอ เพื่อความคล่องตัวในการสอนและการนำไปใช้ในชีวิตจริง

๔. เพิ่มรายได้ให้กับข้าราชการตำรวจ เพื่อลดปัญหาความโลภ

๕. ฝึกสมาธิ เพื่อทำให้จิตใจเย็นลง รู้จักใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา มากกว่ากำลัง

๖. ปลุกจิตสำนึกการบำเพ็ญประโยชน์

๗. จัดกิจกรรมสัมพันธ์เชื่อมความรักความสามัคคีต่อเพื่อนร่วมงานและประชาชน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

๑) ควรศึกษาจากกลุ่มประชากร หรือกลุ่มตัวอย่างโดยรวมจากหน่วยงานอื่น เพื่อศึกษาข้อมูลว่ามีการใช้หลักพราวาสธรรม ๔ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานที่มีความเหมือนกัน หรือแตกต่างกันจากการวิจัยครั้งนี้

๒) ควรศึกษาการนำหลักพุทธธรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน เช่น อิทธิบาท ๔ หลักสังคหวัตถุ ๔ พราวาสธรรม ๔ เป็นต้น มาใช้ร่วมกับการปฏิบัติงานในองค์กร

๓) ควรศึกษาการประยุกต์แนวทางการปฏิบัติงานในองค์การตามพุทธศาสนาให้
สอดคล้องกับยุคปัจจุบัน